

A

AKTIVISMUS

Názor, že pouze pohyb, činnost, směřování k nějakému cíli má hodnotu a může dát lidskému životu smysl. V takovém případě by život měl smysl pouze tehdy, kdyby člověk byl aktivní, neustále k něčemu směřoval. Každé „užívání chvíle“, jakoukoli kontemplaci *aktivismus* odsuzuje jako něco mrtvého a neužitečného.

Aktivismus existuje už od starověku, ale v poslední době ho velice zpopularizovali existencialisté. Právě tito filozofové chápou jšoucnost člověka (tzv. „existenci“) jako nepřetržitě usilování, napětí, pohyb ve směru budoucí existence: člověk nejenže koná, ale sám *je* činností, čirým pohybem, čistým usilováním.

Lze snadno dokázat, že *aktivismus* je pověra; stačí tu připomenout všem důvěrně známé okamžiky, kdy člověk nesměruje k žádnému cíli, a přesto má jeho život plný a mnohdy velice intenzivní smysl. Takový je například okamžik, kdy po koupeli v moři ležím na písku a vychutnávám vítr a slunce. Podobný okamžik prožil jeden z tvůrců neeuclidovské geometrie, velký německý matematik Riemann, o němž se traduje, že – jak se svěřil svému příteli – měl intuici svého systému jako celku a z ní měl tak obrovskou radost, že něco podobného může prožít patrně jenom málo lidí.

Je jasné, že v podobných okamžicích člověk nejedná účelově, k ničemu nesměruje, a přesto žije velice intenzivně a jeho život má smysl. Tím, že lidem upírá právo těšit se z okamžiku, zbavuje *aktivismus* smyslu i samotnou činnost – protože něco děláme proto, abychom něco získali, ne proto, abychom donekonečna vyvíjeli činnost pro činnost. Takže oním „něčím“, oč v činnosti jde, musí nakonec být okamžik užívání toho, čeho jsme se snažili činností dosáhnout.

Jednou z příčin rozšíření pověry *aktivismu* je →kolektivismus, pověra, která požaduje, aby člověk žil výhradně pro společnost. Z kolektivistického hlediska je samozřejmě třeba

výhradně pracovat a pracovat; okamžik „užívání“ je přitom považován za krádež, ochuzování společnosti o něco, čím jsme jí povinováni. Kolektivismus je však rovněž pověra.

VIZ TÉŽ: EXISTENCE, KOLEKTIVISMUS.

ALTRUISMUS

Altruismus včetně jeho prapodivného pojmenování vynalezl francouzský filozof Auguste Comte. Prapodivné je proto, že se skládá ze slovních kořenů převzatých hned ze tří jazyků (latiny, francouzštiny a řečtiny) – a že skutečnost, kterou mělo označovat, se diametrálně liší od autentické lásky, kterou měl *altruismus* nahradit. *Altruismus* je totiž láska k druhému člověku *in abstracto*; také údajně proto, že je to *jiný* člověk. Objektem *altruismu* je tak blíže neurčené individuum, jež máme milovat v podstatě proto, že je nám cizí a že se od nás liší. Máme tu co do činění s úplným opakem skutečné lásky, protože v ní milujeme vždy *konkrétní* osobu a milujeme ji nikoli proto, že se od nás liší, ale naopak proto, že je nám blízká, a v míře, v jaké je s námi identická. Tento rozdíl si patrně uvědomoval i samotný Comte, a proto pro svůj *altruismus* vymyslel nové pojmenování. Směšování tohoto *altruismu* s normální lidskou láskou je pověra a jen málo věcí se svou trapností vyrovná pohledu na křesťanské duchovní, kteří šíří tento nesmysl z kazatelen, protože si *altruismus* pletou s křesťanskou láskou.

Abychom lépe pochopili vznik slova *altruismus*, je třeba si uvědomit, že Comtovu *altruismu* vůbec nejde o jednotlivé lidi, ale o tzv. „velkou bytost“ (*grand être*), o samo →lidstvo neboli Humanitu. Protože nás má s touto „velkou bytostí“ spojovat právě *altruismus*, není ničím jiným než nástrojem →modlářství, jímž je zbožnění lidstva neboli Humanity. Cílem tohoto vynálezu bylo vytvořit doktrínu, jež by v rámci zmíněného modlářství nahradila křesťanské učení o lásce k bližnímu.

VIZ TÉŽ: EGOISMUS, KOLEKTIVISMUS, LÁSKA, LIDSTVO, MODLÁŘSTVÍ.

ANARCHISMUS

Názor, že *anarchie* je nejen možné, ale dokonce žádoucí společenské zřízení. *Anarchia* je řecký pojem označující uspořádání nebo spíš neuspořádanost, v níž neexistuje násilí ani *deontická** →autorita sankce. *Anarchie* je evidentní pověra, přinejmenším tehdy, aplikuje-li se na vyspělejší společnosti. V průběhu pěti tisíciletí dějin lidstva není znám ani jeden případ, v němž by *anarchii* nedoprovázelo obrovské množství nespravedlností, krutostí, vražd atd., jež šly ruku v ruce s rychlým úpadkem společnosti.

* *deontický* (z řeckého *deon* – závazek, povinnost), zde „vyplývající z poslušnosti vnější autoritě“. Pojmem *deontologie* se někdy také označuje obecná věda o morálce. (pozn. překl.)

Anarchistou lze tak být pouze za předpokladu, že se držíme ještě jedné pověry, a tou je víra v pokrok.

Je však třeba vzít v úvahu, že zastánci *anarchismu* ne vždy popírají nutnost jakékoli →autority, popírají pouze autoritu *sankce*. Jsou přesvědčeni, že dobrovolně uznávaná autorita musí stačit a že se jí lidé podřídí i tehdy, nehrozí-li jim žádná sankce. I toto je však pověra. Víme přece, že v každé společnosti bez výjimky existuje určité procento jednotlivců nedisciplinovaných, resp. zločinných, kteří se vůli většiny nepodřizují. A v naší době je to víc zřejmé než kdykoli předtím.

Příčinou rozšířenosti této pověry je, že existující uspořádání a výkon moci jsou pocitovány jako něco nespravedlivého, což může být v mnoha případech i oprávněné. Ale *anarchismus* toto zlo neléčí, naopak, obvykle mívá za následek útrapy mnohem větší než ty, od nichž chtěl lidi osvobodit.

K popularizaci *anarchismu* přispěl ve velké míře →marxismus. Marx sám ostatně převzal jako politický cíl ideály *anarchistů*. V „ráji na zemi“, jímž má podle něho být →komunismus, nebude už existovat →stát ani žádné násilí. Jeho cílem je tak vlastně *anarchie*. Na marxismu je obudné, že v teorii holduje podobné pověře a hlásá *anarchistický* ideál, ale v praxi všude tam, kde se dostane k moci, zavádí krajní →totalitarismus.

VIZ TÉŽ: AUTORITA, KOMUNISMUS, MARXISMUS, POKROK, STÁT, TOTALITARISMUS.

ANTISEMITISMUS

Pojmu antisemitismus se dnes užívá v dost podivných souvislostech, vždyť Arabové jsou rovněž Semité: kdo je nemá rád, by tudíž měl být také *antisemitou*. Ale s tím, co v dnešní době označuje *antisemitismus*, jsou spojeny přinejmenším tři pověry.

1. První a nejvážnější pověrou je samotný *antisemitismus*. Spočívá v démonizování Židů a v připisování jim veškerého zla. Vyznavači *antisemitismu* běžně vykládají, že Židé řídí svět, že mají jakousi centrálu, jež má za cíl ovládnutí světa a zničení naší civilizace atd. Židům se naprosto nepodloženě připisují zločiny všeho druhu. Mezi *antisemity* je obecně rozšířený požadavek vymýtit z naší civilizace všechno, co je židovské.

Každému by mělo být jasné, že to všechno jsou hanebné pověry. Když si blíže všimneme pouze onoho výše uvedeného požadavku „očistění“ evropské kultury od toho, co přinesli Židé, zjistíme, že je to nesmysl. Evropská kultura je nemyslitelná bez křesťanství a křesťanství spočívá na židovské Bibli a pochází od Ježíše Krista, jenž byl Žid. Proto také *antisemité* bývají velice často antikřesťany, aniž by jim docházelo, že vlastně podřezávají základy kultury, kterou chtějí bránit. A přínos a význam Židů pro tuto kulturu nestojí a nepadá s křesťanstvím. Celá řada nejvlivnějších evropských myslitelů 19. a 20. století byli Židé: stačí jmenovat Marxe, Freuda a Einsteina. A jde-li o filozofii, potom vše, co rozhodujícím způsobem umožnilo vyjít z temné uličky „novověkých“ dějin, pochází od

Židů. Židé byli například takoví filozofové jako Bergson, Husserl, Cassirer, Lévi-Strauss nebo Tarski. Je sice pravda, že řada předních komunistů skutečně byli Židé, ale přední francouzský antikomunista Raymond Aron byl také Žid. Evropská kultura je bez Židů nemyslitelná a *antisemitismus* je proto krajně protievropská pověra.

Vyvstává přirozeně otázka, proč je *antisemitismus* natolik rozšířen, a to dokonce v zemích, kde Židé tvoří nebo tvořili celkem zanedbatelnou a dobře asimilovanou menšinu, jako tomu bylo v předválečném Německu, kde *antisemitismus* dosáhl svého vrcholu. Odpověď na tuto otázku je složitá – zdá se však, že *antisemitismus* má několik příčin. Jednou z nich je zcela určitě závist způsobená tím, že mezi Židy existuje relativně vysoké procento velice schopných lidí a v důsledku toho zaujímají často vedoucí postavení nejen v literatuře, vědě a filozofii, ale i v politice. Jinou příčinou je nejspíš skutečnost, že z tohoto národa také pochází relativně mnoho lidí netolerantních a tam, kde se dostali k moci, i bezohledných. Tato netolerance se pak mimo jiné projevuje znevažováním náboženských a vlasteneckých citů gójů. Tito lidé také do značné míry nesou odpovědnost za šíření *antisemitismu*. Neblahý vliv měla ve 20. století také skutečnost, že mnoha lidem tohoto typu byla svěřena moc v komunistických stranách – zločiny, jichž se dopouštěli, byly nakonec připsány všem Židům, což je očividná pověra, nicméně to alespoň zčásti vysvětluje rozšíření *antisemitismu*.

2. Vedle této pověry zásadní povahy je třeba ještě připomenout jinou pověru spočívající v tom, že *antisemitismus* je považován za něco mnohem horšího a zločinnějšího

než nepřátelství vůči jiným etnickým skupinám. Lze to pochopit tehdy, má-li někdo na mysli německý *antisemitismus*, který měl za následek genocidu Židů – a v tom smyslu znamenal něco mnohem horšího než například vzájemná nevraživost Vlámů a Valonů v Belgii. Avšak genocida, jejíž obětí se po první světové válce stali Arméni, je stejně odsouzeníhodná jako zločiny hitlerismu. Rozdílné hodnocení vyplývá patrně z toho, že Židé jsou považováni za „vyvolený národ“; tomu dnes ovšem nevěří ani většina samotných Židů.

3. Pověrou je nakonec i mínění, že není možné mít Židy méně v lásce než ostatní a že ten, kdo má raději Italy nebo Číňany, je už proto *antisemita*. Patří k přirozené povaze věcí, že každý má právo kohokoli milovat, nebo nemilovat pouze pod podmínkou, že se v souvislosti s osobou, kterou miluje, nedopustí porušení zákonů. Každý má také nejen právo, ale i povinnost víc milovat sobě blízké než cizí, a mít tudíž víc rád Poláky než například Francouze nebo Židy. Kdo o podobně smýšlejících lidech tvrdí, že jsou *antisemité*, ten se stal obětí pověry.

VIZ TÉŽ: LÁSKA, ROVNOST.

ANTROPOCENTRISMUS

Antropocentrismus je pověrečná filozofie úzce související s →humanismem, jež člověka považuje za střed

a východisko filozofického zkoumání. S krajní podobou *antropocentrismu*, shrnutou ve známé větě, že „člověk je mírou všech věcí“, se setkáváme u řeckého filozofa Prótagora. *Antropocentrismus* znamená urážku zdravého rozumu, a to dokonce dvojitým způsobem: jednak vzhledem k předmětu, jednak vzhledem k metodě lidského poznání.

Jde-li o předmět našeho poznání, potom lze chápat, že lidé žijící před Koperníkem považovali *antropocentrismus* za rozumné stanovisko. Tehdy se domnívali, že země je středem relativně malého světa, v němž se všechno, slunce, hvězdy, planety, točí kolem ní. Představa, že celá skutečnost se točí kolem člověka, se tehdy mohla zdát ve shodě s vědou. (Je však zajímavé, že pověře *antropocentrismu* tehdy propadlo jen několik málo filozofů.) Dnes samozřejmě víme, že naše Země je pouze nepatrná planeta rotující kolem Slunce, jež je třístátřicetisíckrát těžší než ona, že sluncí jako naše jsou v Mléčné dráze miliardy a mlhovin jako Mléčná dráha je rovněž bezpočet. Víme, že život na zemském povrchu, o lidském druhu ani nemluvě, existuje ve srovnání se Zemí nebo vesmírem nepoměrně krátkou dobu. Proto každý, kdo nepropadl pověře →humanismu a kdo jinými slovy člověka nepovažuje za nadpřirozenou bytost, musí uznat, že *antropocentrismus* je pověra.

Ke stejnému závěru dospějeme i z hlediska metody. Naše poznání sebe samých je ve srovnání s poznáním jiných předmětů druhotné a naše sebereflexe je mnohem složitější než poznání vnější skutečnosti. Názor, že poznání je třeba začínat od člověka, je tudíž pověra. Zdá se, že příčinou šíření této pověry obyčejně bývá rozklad společ-

nosti a s ním spojený sklon lidí uzavírat se v sobě, přemýšlet o sobě a zapomínat na okolní skutečnost.

VIZ TÉŽ: HUMANISMUS, IDEALISMUS, SKEPTICISMUS.

ASTROLOGIE

System vycházející z předpokladu, že vzájemná konstelace Slunce, Měsíce a planet v okamžiku narození člověka rozhoduje o jeho osudu a že z ní lze předvídat budoucnost. Je to jedna z nejrozšířenějších pověr. V některých civilizovaných zemích platí každý třetí člověk vysoké sumy za vyhotovení astrologického horoskopu. V Paříži existuje „Vysoká škola astrologie“, která vydává rozpravy, traktáty a příručky a uděluje rovněž „vědecké“ tituly. Zvláště pikantním projevem matení pojmů panujícího v této oblasti je skutečnost, že na této škole mimo jiné přednáší i jeden katolický řeholník a podepisuje se plným jménem. Že je *astrologie* pověra, vyplývá ze tří důvodů. Za prvé všichni vědci kompetentní v této oblasti, jmenovitě astronomové, astrofyzikové a psychologové, *astrologii* jednohlasně odmítají jako pověru. Za druhé jsou všechna tvrzení astrologů naprosto nepodložená, uváděné „důkazy“ jsou zcela v rozporu s elementárními zásadami vědecké metodologie, především statistiky. Za třetí je známo, že lidé, kteří se narodili v tomtéž okamžiku a v témže místě, a kteří by tudíž měli podle astrologie mít stejný úděl, mají ve skutečnosti často zcela odlišné osudy (sv. Augustin).

Abychom názorně ilustrovali pokleslost této pověry, můžeme si ocitovat několik ukázek z astrologické příručky jistého Francesca Wagnera, z kapitoly o tzv. planetách:

Měsíc: ... právě Měsíc v nás probouzí přirozenou touhu po změně, po drobných výletech... Dává nám velkou bystrost, intuici, mediativní vlastnosti, pasivitu. Reguluje chod ženských orgánů, plodnost, těhotenství, porody, pohlavní indispozice...

Merkur: ... planeta inteligence a ducha, profesionální práce, podnikání, obzvláště obchodního. Merkur rozhoduje o roli, jakou bude moci sehrát jednotlivec...

Saturn: ... naplňuje osud. Zvolna člověka posouvá po jednotlivých stupních duchovního i společenského vzestupu a zároveň poskytuje síly k dosažení cíle. Je planetou bolesti a pocitu závaznosti...

Všechno je to bezpochyby krásné a povznášející, škoda jen, že zcela a naprosto nepodložené. O zmíněných vesmírných tělesech víme pouze to, že jde o neživá seskupení hmoty, která se pohybují prostorem ve shodě se zákony mechaniky. Rovněž víme, že jejich „vibrace“ jsou natolik slabé, že neporovnatelně větší vliv má na nás tlumený hovor v sousedním domě.

Příčinou obliby *astrologie* je určitě mj. i skutečnost, že astrologové jsou často obdařeni bystrou intuicí, znalostí lidské duše a nejspíš také mediativními vlastnostmi, což jim umožňuje leccos se o svých klientech dovědět zcela nezávisle na postavení nebeských těles. Svě úspěšné diagnózy pak připisují *astrologické* „vědě“.